

”JEG TROR DU MÅ LESE DIN BIBEL BEDRE”

av Hilde Brekke Møller, Diakonhjemmet Høgskole 2006

Sitatet i overskriften er hentet fra en forumside på internett der man diskuterer religion. I dette tilfellet gjaldt det å forstå en av Bibelens bøker. Personen bak dette innlegget er tydeligvis uenig i det en annen har skrevet. De har tolket Bibelen forskjellig, og innsenderen mener at han har forstått Bibelen riktig, mens den andre har misforstått.

Finnes det en riktig og en gal måte å lese Bibelen på? Finnes det bare én rett tolkning? Hvordan skal vi evt. finne denne? For å sette det på spissen: Går det i det hele tatt an å bli enige om hva som er budskapet til alle - til enhver tid - i absolutt alle Bibelens vers? Eller må vi nøye oss med å finne en tolkning som passer her og nå, i akkurat min situasjon?

Denne korte artikkelen handler om bibellesing, og da spesielt en måte å lese Bibelen på som oppstod i Brasil på siste halvdel av 1900-tallet¹. Dette er én blant mange måter å tilnærme seg Bibelen på. Metoden har vist seg å fungere godt i Brasil, men den er til nå lite brukt i Norge.

Kontekstuell teologi

Tradisjonelt har fagteologene hatt som mål å forklare hva bibeltekstene ”egentlig” betyr. Spørsmålene om forfatterskap, forfatterens personlighet, datering, adressater og miljø var avgjørende for forskningen. Tanken var at dersom man visste nok om den historiske situasjonen og omstendighetene rundt teksten, ville man kunne finne dens ”egentlige” mening. Denne meningen ble sett på som evig og uforanderlig, fordi det var Guds Ord².

Hermeneutikken (fortolkningslæren) har kommet med viktige innspill i denne sammenheng. Den viser at det ikke er mulig å hoppe over tid og rom eller lese en tekst på en objektiv måte³, ei heller å forstå fullt og helt hva en annen person mener å si. Enhver som leser en tekst, vil fortolke denne i henhold til egne erfaringer og til de forventningene han/hun har til teksten. Dermed vil leseren bringe sin virkelighet inn i tolkningen. Tekstens ”egentlige” eller ”opprinnelige” mening vil alltid fortolkes i lys av leserens kontekst.

På grunn av dette er egentlig all teologi *kontekstuell* teologi. Likevel brukes begrepet først og fremst på spesielle retninger innen teologien, som frigjøringsteologien i fattige land (for eksempel Brasil og India) og feministteologien i Vesten. Dette er fordi disse bevisst – og ofte ensidig – bruker sine egne erfaringer (f.eks. som fattige/som kvinner) når de skaper teologi. Disse retningene har kommet med nye synsvinkler og innspill som den tradisjonelle teologien har hatt nytte av. Dermed har de fått betydning langt utover sine egne leire.

Den kontekstuelle bibellesningen oppstod i rammen av frigjøringsteologien i Brasil. Fra å *anerkjenne* at alle leser med sine egne ”briller” vil frigjøringsteologien holde fram dette som *den rette måten* å lese Bibelen på. Man *skal* ta med sitt eget liv i bibeltolkningen. Det er viktigere at hverdagen får plass i bibellesningen enn at man søker den ”opprinnelige” og objektive meningen med teksten. For å være kvalifisert til å tolke Bibelen trenger man ikke utdanning, det viktigste er å ha hverdags erfaringer. Analfabeter og professorer har samme rett til å tolke. Fattige og rike stiller likt. Det finnes også mer radikale variasjoner, der det

¹ Artikkelen baserer seg på boka ”Ordet tar bolig – om folkelig bibellesning” (Kjell Nordstokke, Verbum 1994)

² Dette prosjektet har man i stor grad gått bort fra, særlig pga hermeneutikkens innvendinger og vanskeligheten med å finne svar på spørsmålene.

³ I stedet for objektivitet søker man å bli enige om hvilke kriterier man bruker i tekstarbeidet

hevdes at de fattiges stemme er *viktigere* enn de rikes. Teksten i Jak. 2.⁵ ”Har ikke Gud utvalgt den som er fattig i verdens øyne, til å være rik i troen og arve det rike han har lovt dem som elsker ham?” brukes til å underbygge denne påstanden. Fork. 9.¹³⁻¹⁶ og Luk. 6.²⁰ kan også støtte denne måten å tenke på.

Kontekstuell bibellesning

I 1949 kom karmelittermunken Carlos Mesters fra Nederland til Brasil. Han så at de fattige brasilianerne gjerne ville lese Bibelen, men iflg. tradisjonell tenkning manglet de den fagkunnskap som skulle til for å jobbe med bibeltekster. Samtidig så han at ved å lese bibeltekstene i lys av sine egne erfaringer kunne de komme med verdifulle bidrag til forståelsen av bibeltekstene.

Mesters ønsket at de fattige i Brasil skulle få anerkjennelse for den måten de leste Bibelen på. Dermed utarbeidet han metoden som kalles kontekstuell bibellesning⁴. Kjell Nordstokke har utarbeidet en fornyet utgave av denne metoden⁵. Dette mønsteret for bibellesning fungerer best i grupper⁶. Dette er fordi man ønsker utveksling og dialog om både erfaringer og tolkninger. Metoden avhenger av at man korrigerer og/eller støtter hverandre. Dette ”samarbeidet” om bibellesningen kan åpne for å se nye sider ved virkeligheten og tekstene, og ikke minst bidra til å sette ord på disse.

Kritikken mot kontekstuell bibellesning har bl.a. vært at Bibelen kan tolkes slik det passer den enkelte bibelleser best, og at alt blir relativt. Denne kritikken treffer dårlig, for Mesters har kriterier for hvordan Bibelen skal tolkes:

- 1) Tolkningen skal ta på alvor den virkelighet folk lever i
- 2) Tolkningen skal ta på alvor åpenbaringen slik den kommer til uttrykk i Bibelen og i kirkens tro
- 3) Bibelen skal ikke leses bokstavelig når det som er skrevet må vike for Jesu ord om at kjærligheten kommer først.

Den kontekstuelle bibellesningen søker å belyse både verdslige og åndelige sider av bibelteksten og hverdagen. Her er tekstenes politiske budskap like viktig som det åndelige. Målet for metoden er tredelt: Å se sin egen hverdag i bibeltekstene, å sette ord på det man ser, og å hente kraft og inspirasjon fra tekstene til å arbeide videre med det man har sett. Dette arbeidet kan være en lang prosess mot forandring. På noen områder vil det være et arbeid som varer livet ut.

Metoden er i tre trinn:

1. Vindu

Bibelteksten brukes som et vindu som vi ser hverdagen gjennom. Her kan vi se på de økonomiske, politiske, sosiale og ideologiske sidene av virkeligheten vi står i. Det er viktig til å ta seg god tid til denne delen. Man bør lese teksten høyt, gjerne flere ganger. På dette trinnet skal vi passe oss for å gå rett på de religiøse tolkningene. Bibelteksten skal åpne for det vi har opplevd. Prøv å leve deg inn i teksten, i stedene, i personene og i handlingen. Hvordan ser du det for deg, hva minner det deg om? I denne delen av samtalen får ingen kritisere andres assosiasjoner.

⁴ Mer om historien i Nordstokke (1994)

⁵ Ibid s. 72ff. Denne artikkelen bygger på denne norske utgaven av metoden

⁶ Man kan naturligvis også la seg inspirere av kontekstuell bibellesning når man leser Bibelen alene.

La oss bruke teksten om Sakkeus som eksempel (Luk. 19): Hvordan var rammevilkårene for Sakkeus og de andre på Jesu tid? Likner dette noe som vi ser i dag? Hvem er dagens tollere? Hvem er rike og hvem er fattige?

2. Lys

Bibelteksten fungerer som et lys. I lyset kan vi se vår virkelighet slik den er, og kunne bedømme hva som rett og galt. Noen ganger vil teksten lyse på ordninger og strukturer som er utenfor vår kontroll, andre ganger vil den lyse på handlinger eller tanker som vi selv kan endre på.

Hva sier Sakkeus-teksten her? Hvilke handlinger og holdninger i teksten viser et opprør mot Gud? Kjenner vi dette igjen i dagens samfunn eller i våre liv?

3. Speil

Bibelteksten fungerer også som et speil, der vi ser oss selv og det fellesskapet vi er en del av. Hvem er vi, hvem er jeg? Det kan være et godt utgangspunkt for samtale å spørre hvilke(n) person(er) i teksten vi kjenner vi oss igjen i. Hvem likner vi, og hvem ønsker vi å likne?

Er jeg den ivrige tolleren (Sakkeus), de forargede menneskene eller er jeg som Jesus? De mest fromme har lett for å automatisk ville identifisere seg med Jesus, men det er ikke alltid sikkert at det er det mest sanne og fruktbare. Det er viktig å være ærlig. Speilet lyver ikke...

Kontekstuell bibellesning i norsk kontekst

De fattige i Brasil møter mye urettferdighet i hverdagen, mange av dem blir sett ned på av de rike og de føler seg mindreværdige. Til disse har Bibelen et godt budskap: Du er utvalgt og elsket av Gud! Gudsriket tilhører de fattige! De rike skal ikke komme inn dit! Gud er rettferdig og vil ha rettferdighet! Dette kan være oppmuntrende ord.

For oss i rike Norge derimot, vil ikke alt oppleves på samme måte. Ordene om de rike og om dem som gjør urett vil ofte ramme oss, og bibeltekstene kan gi dårlig samvittighet og mismot i stedet for oppmuntring og verdighet. Dette er vanskelig. På den ene side trenger vi stadig å bli minnet om det ansvaret vi har for hverandre og for verden. Måten vi forvalter dette ansvaret på skal vurderes i lys av Bibelen. På den annen side tror jeg at Bibelen kan gjøre noe mer med oss enn å gi dårlig samvittighet. Bibellesningen kan gi hjelp til livstolkning uavhengig av sosial status og økonomisk situasjon. Kanskje kan kontekstuell bibellesning hjelpe oss til å stadig tale sannere både om oss selv, om den virkelighet vi lever i og om Gud.

Her i Norge har vi lett for å holde trosnivå og hverdagsliv fra hverandre. Dette er et unaturlig skille, slik jeg ser det. Jeg håper bibellesningen kan hjelpe oss til å se på hverdagen som en del av Guds virkelighet. Og kanskje kan vi øve på å se Gud i hverdagen. Her tror jeg metoden med kontekstuell tolking kan hjelpe oss.